

Malo je bilo porodica koje su imale tu privilegiju da jednom pogledom mogu obuhvatiti Petrovaradinsku tvrđavu i Novi Sad, ispijajući vino iz sopstvenih podruma u društvu evropske aristokratije. To je pošlo za rukom grofovskim porodicama Marcibanji, a potom Karačonji, koje su tokom XVIII i XIX veka bile zaslužne za izgradnju velelepog dvorca, parka, kao i razvoj čitave Sremske Kamenice.

U Sremsku Kamenicu je septembra 1758. godine došao Ištvan Marcibanji (Lerinc Ištvan iz porodice Puho Marcibanji Livius, poreklom iz Čoke), da od generala barona Ifelina preuzme vlasništvo nad Kamenicom. Grof Marcibanji je bio savetnik Marije Terezije, a dolaskom u Kamenicu želeo je da unapredi vinogradarstvo u Sremu. Već sledeće godine zasniva porodični majur. Dvorac gradi u etapama od 1790. do 1811. godine. Sredinom tridesetih godina XIX veka Marija iz porodice Marcibanji, se udaje za grofa Gvida Karačonjija, koji u miraz dobija kameničko vlastelinstvo s dvorcem. Novi vlasnici, porodica Karačonji, su osim ovoga imali još trinaest imanja u Bačkoj, Banatu i Mađarskoj, a u Budimu veliki prodični dvorac, gde su se zadržavali tokom većeg dela godine. U Sremsku Kamenicu su dolazili samo leti i to za vreme berbe grožđa. Tada su u dvorcu održavani veliki prijemi i balovi.

Da bi opravdao svoj društveni status, grof Karačonji je obnovio dvorac angažujući najveće autoritete iz oblasti arhitekture i graditeljstva. Obnovljeno zdanje je dobilo izgled reprezentativne spratne građevine klasicističkog stila, koji je zadržao do danas. Uporedo sa obnovom dvorca teklo je i podizanje parka po ugledu na engleske pejzažne parkove, o čemu svedoči uklesana godina (1834) na kamenoj skulpturi „Sfinga“. Park se prostirao na 28 ha, a u njemu su bile zasađene retke vrste drveća iz celog sveta. Bio je ukrašen skulpturama i cvetnim žardinjerama. Imao je pešačke i staze za jahanje, kamene klupe, česme i poribljeno veštačko jezero. Ostaci nekadašnjeg vrta i umetničkih dela vidljivi su i danas. Najupečatljivija skulptura „Pet glava“ postavljena je na „Brežuljku ljubavi“, kako su ga vlasnici zvali. Prateći ekonomski objekti locirani ispred dvorca prema Dunavu izgrađeni su 1850. godine. Njih su činile Kamelienhaus - kuća za gajenje kamelija, konjušnica, spremište za lađe... U tom nizu nalazili su se i stanovi za poslugu. Danas je to stambeni prostor koji je potpuno izgubio autentičnost.

Poslednji vlasnik dvorca iz porodice Karačonji bio je mlađi Gvodov sin, Eugen, u čijem vlasništvu ostaje do 1918. godine. Vlasnički odnosi nad dvorcem u prvoj godini posle Velikog rata nisu sasvim razjašnjeni, ali 1919. dvorac je adaptiran i u njega smešten Dom ratne siročadi, koji je pomogao Amerikanac, Džon Frotingam. Domom je upravljala Darinka Grujić-Radović. Dom je 1927. prestao da prima pitomce, a sledeće godine u njemu je organizovana Domaćička škola, da bi deset godina kasnije tu bila smeštena Zadružna škola. Za vreme Drugog svetskog

rata u dvorcu su boravile izbeglice iz Primorja, pa vojska, da bi se od 1956. tu smestila Srednja hortikultura škola. Jedno vreme prostrana svečana dvorana bila je u funkciji bioskopske sale. Danas je dvorac u privremenom vlasništvu JVP „Vode Vojvodine“ (zakup od 99 godina ističke 2050.). U njemu su smešteni Dokumentacioni centar „Nikola Mirkov“ i Republički hidrometeorološki zavod.

O vremenu kada je dvorac bio pretvoren u Dom za ratnu siročad, o kojem se malo zna, stoji ljubavna priča. Sve je počelo kada se Leonidas Polemis, mornar grčke trgovačke mornarice usidrene u Sanderlendu, zagledao u nežnu Engleskinju Margaret. Posle kratkog upoznavanja usledio je zajednički život i petoro dece. Porodična idila je naglo prekinuta 1914. godine: u ratnim razaranjima blizu portugalske obale potopljen je brod, a među nastradalim članovima posade nalazio se i Leonidas. Za utehu njegovoj ženi nekoliko godina kasnije, sva tri sina koja su takođe učestvovala u borbama, vratila su se iz rata živa i zdrava.

U toku ratnih godina Margaret je odlučila da se pridruži rodbini svog pokojnog supruga u Grčkoj. Ostavila je Veliku Britaniju i sa dve ćerke, Ajrin i Meri, krenula na dalek i neizvestan put. Prva stanica na tom putu bio je Solun. Tamo je Margaret upoznala Amerikanca i srpskog dobrotvora Džona Fortingama i pridružila mu se u njegovom nastojanju da pomogne srpskoj siročadi u organizovanju prihvatnih centara. Kako se front širio, tako su morali da biraju nove lokacije za zbrinjavanje napuštene dece, pa su jedno vreme bili premešteni u Nicu.

Po završetku rata najpre su bili smešteni na Košutnjaku u Beogradu, neko vreme i pod šatorima. U dvorac Marcibanji-Karačonji uselili su se 1919. Margaret sa ćerkom Meri nije sačekala njegovo zatvaranje 1927., već je godinu dana radnije otišla u Vranje gde je pomogla otvaranje novog prihvatilišta za nezbrinutu decu. Meri je bila postavljena za direktora novog doma, nastavljajući humanu misiju koju je započela njena majka. Starija ćerka Ajrin je zadržana ljubavlju prema Novosađaninu Dušku Marinkoviću ostala u Sremskoj Kamenici. Meri se u Vranju zaljubila u Mariborčanina Karla Lorbeka, vojnog kapelnika i fagotistu. Morala je da položi kauciju od 10.000 dinara kao potvrdu svog imovinskog stanja – u to vreme siromašna devojka nije mogla da se uda za vojno lice. Mladi par se potom preselio u Vršac, gde im se rodio sin Josip, kasnije poznati jugoslovenski jazz muzičar i kompozitor (1933. – 2010.). Dvorac Marcibanji-Karačonji je bio presudan za životni put mladih Britanki i njihovu majku. Ajrin je došla u Novi Sad i ostala u njemu da živi, bez obzira da li ga je ona izabrala ili je on izabrao nju. Meri je prošla kroz mnoge gradove, države, da bi se na kraju takođe vratila u Novi Sad. Majka Margaret je sa ćerkama živela u stanu u Katoličkoj porti br. 6, gde su princ od Velsa i vojvotkinja od Kornvola 17. marta 2016. godine, uz prisustvo praunuka i unuka ovih Lady, otkrio spomen ploču koja će Novosađane podsećati na ovu priču. Sve tri sahranjene su na Uspenskom groblju u Novom Sadu.

Na ulazu u dvorac nalazi se spomen ploča na natpisom da je tu živela porodica Marcibanji de Puho. Nigde nije obeležno teško vreme posle Prvog svetskog rata, siromašno i neizvesno, kada su se ljudi brinuli jedni o drugima.